

Іншим підходом до «наповнення» цієї категорії є твердження, що зміст кримінологічного законодавства багато в чому зумовлений сформованим у кримінологічній науці класичним розумінням її предмета. При цьому наголошується, що в наш час існують кримінологічні нормативні правові акти двох видів: комплексні, що поєднуються з нормами інших галузей права, та власне кримінологічні, або кримінологічно-профілактичні [4, с. 7].

Таким чином, і у вітчизняній кримінологічній науці, і у поглядах кримінологів країн близького зарубіжжя кримінологічне законодавство постає як категорія теоретична, що відбиває нормативну сутність запобіжної діяльності. На сьогодні концепція кримінологічного законодавства в Україні остаточно не розроблена, хоча й визнано, що воно є засобом нормативного обмеження злочинності.

Список використаних джерел

1. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням Київської міської ради професійних спілок щодо офіційного тлумачення частини третьої статті 21 Кодексу законів про працю України (справа про тлумачення терміну «законодавство»): рішення Конституційного Суду України від 09.07.1998. № 12-рп/98. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v012p710-98> (дата звернення: 20.03.2020).

2. Дудар С. К. Теоретичні проблеми визначення юридичного терміна «законодавство» у вітчизняній юридичній науці. *Право і суспільство*. 2014. № 2. С. 3–9.

3. Зикеев В. А. Понятие криминологического законодательства. Проблемы современной юридической науки: актуальные вопросы: сб. науч. трудов по итогам междунар. науч.-практ. конф. Красноярск, 2015. № 2. URL: <http://izron.ru/articles/iz-voprosov-okhvatyvaemykh-problemoysudebnykh-resheniy-vazhneyshee-teoreticheskoe-i-prakticheskoe-z/seksiya6-ugolovnoe-pravo-i-kriminologiya-ugolovno-ispolnitelnoe-pravospetsialnost-12-00-08/ponyatie-kriminologicheskogo-zakonodatelstva/> (дата звернення: 20.03.2020).

4. Ананич В. А. Введение в криминологию: лекции. Минск: Акад. МВД, 2014. 159 с.

Катеринчук Катерина Володимирівна,

доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри спеціально-правових дисциплін Навчально-наукового гуманітарного інституту Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського

ТЕРМІНОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СТАТТІ 117 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

У статті 6 Закону України «Про охорону дитинства» зазначено, що «кожна дитина має право на життя з моменту визначення її живонародженою та життєздатною за критеріями Всесвітньої організації

охорони здоров'я» [1]. Термінологія, що зазначена у статті, є суперечливою, по-перше, дитина – це особа, яка вже є народженою до досягнення 18-ти років, що відповідає й іншим визначенням у нормативно-правових актах, це закони України: «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» (ст. 2); «Про громадянство України» (ст. 1); «Про охорону дитинства» (ст. 1); «Європейська конвенція про громадянство» (п. с ст. 2); «Порядок розгляду звернень та повідомлень з приводу жорстокого поводження з дітьми або реальної загрози його вчинення» (п. 1.4) та інші. По-друге, відповідно до Інструкції з визначення критеріїв перинатального періоду, живонародженості та мертвонародженості (далі – Інструкція), життєздатний плід – здатність новонародженої дитини до життя поза організмом матері. «Новонароджений – живонароджена дитина, яка народилася або вилучена з організму матері після повного 22-го тижня вагітності (з 154 доби від першого дня останнього нормального менструального циклу)» (п. 2.5 Інструкції) [2]. Пункт 1.2 Інструкції визначає «живонародження – вигнання або вилучення з організму матері плода, який після вигнання/вилучення (незалежно від тривалості вагітності, від того, чи перерізана пуповина і чи відшарувалась плацента) дихає або має будь-які інші ознаки життя, такі як серцебиття, пульсація пуповини, певні рухи скелетних м'язів».

Отже, на сьогодні національне законодавство визначає початок життя людини та здійснює його охорону з моменту народження новонародженої, живої (живонародженої) та життєздатної дитини. На захисті такого потерпілого законодавець закріпив норму, в контексті якої визначені основні ознаки спеціального потерпілого в ст. 117 КК України. При умисному вбивстві матері своєї новонародженої дитини уповноважені суб'єкти (експерт, суддя та інші) повинні в обов'язковому порядку встановлювати спеціального потерпілого – «1) новонароджена дитина; 2) дитина, новонароджена суб'єктом злочину, незалежно від наявності чи відсутності генетичного походження дитини від породіллі, а також від того, зачаття відбулося природним шляхом чи із застосуванням репродуктивних технологій» [3, С. 365]. «Новонароджений – немовля з ознаками внутрішньоутробного перебування, що визначаються за зовнішніми та внутрішніми ознаками. Оскільки більшість ознак зберігається чи зникає протягом першої доби позаутробного життя немовляти, то і період новонародженості в судово-медичному розумінні обмежується цим терміном» [4, С. 270–271].

З юридичної точки зору є два підходи до встановлення ознак новонародженої дитини. Перший – науковці встановлюють початковий «строк» цього терміну. «Плід людини фактично набуває статусу новонародженої дитини після початку пологового процесу» [5, С. 57]. «Посягання на плід після початку пологового процесу є посяганням на життя новонародженої людини» [6, С. 364]. Другий підхід – науковці зазначають конкретний строк «новонародженою вважається дитина, яка народилась живою, протягом 28 повних днів після народження» [7, С. 302]. Відповідно до Інструкції з визначення критеріїв перинатального періоду, живонародженості та мертвонародженості – це неонатальний період. Але знову пропозиції науковців йдуть у розріз національному законодавству, що визначає: «малолітня особа – дитина до досягнення нею чотирнадцяти років» (п. 11 ч. 1 ст. 3 КПК України; ч. 2 ст. 6 Сімейного кодексу України). Відповідно до законодавства України під терміном «дитина розуміють особу віком до 18 років (повноліття), якщо згідно з законом вона не набуває прав повнолітньої раніше» (Сімейний кодекс України та закони України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми»; «Про громадянство України»; «Про охорону дитинства»; «Про протидію торгівлі людьми» та інші). Отже, першочергово потрібно уніфікувати законодавство України. Використовувати при цьому термінологію, яка не буде суперечити між собою, про що неодноразово зазначає більшість науковців.

Проблемні та дискусійні питання ст. 117 КК України вже неодноразово обговорювалися в публікаціях та у виступах учених щодо недосконалості цієї норми, в якій зазначаються неоднозначні терміни «новонароджений», «під час пологів», «відразу після пологів» [8, с. 152]. Звісно, якщо враховувати медичні ознаки новонародженого, то вони наявні лише відразу після пологів винятково одна доба після народження. Під словосполученням «відразу ...» [9] слід розуміти: «У той же час, зараз же, негайно, раптово, несподівано». Отже, законодавцем не встановлено чіткого часового проміжку, який би допоміг здійснювати кваліфікацію на практиці.

«Під час пологів» ця термінологія також має питання, а саме, перше, з якого моменту вважати початок пологів, адже пологи починаються з переймів (функція вигнання плоду за рахунок періодичних скорочень). Крім того, це етап повинен мати свою особливість, перейми не повинні бути «тренувальними» (перейми Брекстона-Хикса). У випадку позбавлення життя дитини саме в період «тренувальних переймів» кваліфікація за статтею 117 (Умисне вбивство матерію

своєї новонародженої дитини) КК України неможлива, оскільки ці перейми не відносяться до початкового етапу пологів, а вважаються підготовкою до пологів. Пологи у вагітної жінки починаються з моменту початку перейм, що супроводжуються розкриттям шийки матки; по-друге, у випадку, якщо почалися пологи, але плід ще не вийшов з тіла жінки, однак остання вбиває дитину, кваліфікація за ст. 117 КК України виключається.

Аналіз судових вироків Єдиного державного реєстру судових рішень доводить, що в деяких справах встановлюється винятково живонароджена чи мертвнонароджена дитина, життєздатна чи нежиттєздатна, зрілість плоду (вага та довжина дитини та інші показники), доношеність чи недоношеність плода (строк вагітності, що встановлюється відповідно до медичних документів), вади розвитку, аномалії, вродливості, що сумісні чи несумісні із життям. А встановлення «головної ознаки» цієї статті – новонароджений, не встановлюється (Єдиний державний реєстр судових рішень: Вирок Іванківського районного суду Київської області справа № 366/2268/16-к від 05 вересня 2016 р.; вирок Хмельницького міськрайонного суду Вінницької області справа № 149/497/17 від 17.03.2017 р.; вирок Тростянецького районного суду Вінницької області справа № 225/602/12 від 07.09.2012 р.; вирок Голосіївський районний суд міста Києва справа № 1-54/11 від 03.02.2011 р. та інші).

Кримінальний процесуальний кодекс України в ч. 3 ст. 102 взначає, «якщо при проведенні експертизи будуть виявлені відомості, які мають значення для кримінального провадження і з приводу яких не ставилися питання, експерт має право зазначити про них у своєму висновку». У такому випадку судово-медичний експерт може виявляти ініціативу та у своєму висновку зазначати, крім інших ознак, ще й обов'язкову – дитина є новонароджена.

Отже, пропонуємо статтю 117 КК України викласти в такій редакції: «Умисне позбавлення життя новонародженої дитини матір'ю (жінкою, яка її народила), що перебувала в обумовленому пологами стані». Тим самим виключити дискусійну термінологію «під час пологів» та «відразу після пологів». Для встановлення ознак «новонародженого» в діяльності судово-медичного експерта та для кваліфікації за ст. 117 КК України вважати особу від народження/вилучення з тіла жінки до однієї доби після народження (24 години).

Список використаних джерел

1. Про охорону дитинства: Закон України від 26 квітня 2001 р. № 2402-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 30. Ст. 142.

2. Інструкція з визначення критеріїв перинатального періоду, живонародженості та мертвонародженості: наказ Міністерства охорони здоров'я України 29.03.2006 р. № 179. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0427-06>.

3. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельніка, М. І. Хавронюка. Київ: Дакор, 2019. 1384 с.

4. Завальнюк А. Х. Судова медицина: тлумачний термінологічний довідник. Тернопіль: ТДМУ, 2016. 381 с.

5. Кримінальне право. Особлива частина: підручник / за ред. О. О. Дудорова, Є. О. Письменського. 2 вид. Київ: Дакор, 2013. 786 с.

6. Кримінальний кодекс України: наук.-практ. комент. / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, С. Б. Гавриш та ін.; за заг. ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. Київ: Ін Юре, 2003. 1196 с.

7. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / Д. С. Азаров, В. К. Гришук, А. В. Савченко та ін.; за заг. ред. О. М. Джужи, А. В. Савченка, В. В. Чернея. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 1104 с.

8. Актуальні питання кримінального законодавства України та практики його застосування: монографія / В. Я. Тацій, В. І. Борисов, Л. М. Демидова та ін.; за заг. ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова, Л. М. Демидової. Харків: Право, 2017. 400 с.

9. Словник української мови. Академічний тлумачний словник в 11 томах. Том 1, 1970. С. 627. URL: <http://sum.in.ua/s/vidrazu>.

Кізон Олександр Петрович,

аспірант Академії Державної пенітенціарної служби

ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБОВОЇ ОСОБИ ЗА ДІЯННЯ, ЩО ЗАВДАЛИ ШКОДУ ДОВКІЛЛЮ

З початком антитерористичної операції на Сході нашої країни (з 14 квітня 2014 року) та продовженням бойових дій у вигляді Операції об'єднаних сил (з 30 квітня 2018 року) Україна понесла не тільки багатотисячні людські втрати, але й вагомі збитки в економічній, соціальної та екологічній сфері. За вказаний період було завдано значної шкоди довкіллю, адже під час воєнних дій руйнується не тільки житло людей, інфраструктура, але й природні екосистеми.

Яскравим прикладом цього є ситуація навколо такого екологічно небезпечного об'єкта, як Авдіївський коксохімічний завод, який свідомо нищиться російськими військами та сепаратистськими незаконними збройними формуваннями. Постійні бомбардування та обстріли вказаного промислового об'єкта створюють серйозну загрозу довкіллю, оскільки під час його виробничого циклу утворюються такі шкідливі речовини, як діоксид сірки, оксид азоту і вуглецю (чадний газ), бензол, ціанистий водень (синильна кислота).